

STUDIES ON THE LEGITIMATION OF THE STATE

Asst. Prof. Ivelin Velchev,
Faculty of Law, Public Law
“Angel Kanchev” University of Ruse
Tel.: 0889 261 356
E-mail: ivelchev@uni-ruse.bg

Abstract: *A group of teachings that investigate and presents the grounds that legitimize the state. They have as their subject the meaning of existence of the state, deriving its mission and role. These studies are oriented towards social values, as legitimizing foundations. In this regard, the justification of the state is the derivation of its mission related to the preservation of the social community.*

Keywords: *State, Mission, Social values, Legitimize*

ВЪВЕДЕНИЕ

Държавата е правно организирана общност. Нещо повече държавата е организация на отделната, конкретна социална общност. *“Етносоциалния организъм характеризира държавата чрез своята социална структура и съответния тип колективност, посредством която постига социална достатъчност.”*³

Въпросът за същността на държавата е свързан и с проблема за нейното оправдаване. Държавата е факт, държавата съществува, но възниква въпроса „защо съществува държавата?, защо хората живеят в държава, защо хората са длъжни да се подчиняват на държавата и пр. Кое дава право на държавата да „заповядва“ и „да принуждава“?

Във философски план това е въпросът за смисъла на държавата. Социалните явления, включително и държавата, за разлика от природните се характеризират чрез смисъл, който извежда тяхната цел. При социалните организации, включително и държавата основната „абсолютната“ цел, която им придава смисъл се определя като мисия.

ИЗЛОЖЕНИЕ

Във всяка една епоха всеки голям мислител, занимаващ се с проблематиката на държавата, дава свой отговор и така са се образували множество теории за оправдаването на държавата.⁴ Изведените теории са разнообразни, понякога противоречиви. Ние ще направим опит да ги класифицираме.

1. Боговластни теории

Най-старата и най-продължително господствала теория за оправдаване на държавата, е теократичната. Тя представя държавата като божие творение, а държавната власт черпи своята легитимност от божествения авторитет.⁵

Професор Владикин разделя боговластните теории на два големи дяла – езически и християнски.

В Древен Египет се е вярвало, че боговете освен собственици на всичко на земята, са участвали активно в живота на хората. Фараонът е син на божество и дори сам е божество в човешки образ. В политически аспект това формира виждането, че властта на фараона е получена не по избор от народа или съгласие от първенците, а от небесата. Следствие обожествяването, на владетеля се дължи пълно подчинение. Властта му е оправдана тъй като е властта на боговете.⁶ В Древна Елада владетелите обикновено са полубогове. Основателят

³ Дачев, Л. Учение за държавата, Свидра, 2001, с.52.

⁴ Вж. Владикин, Л., Общо учение за държавата, С., 2002, с. 143.

⁵ Йелинек, Г., Общее учение о государстве, Петербург, 1908, с.135

⁶ Цит. Съч. Владикин, с.148

на Рим, Ромул е син на царска дъщеря и бога на войната Марс. Римският гех като сроден с боговете, е бил и първожрец. През републиканския период титлата цар е запазена от онзи архонт, който е изпълнявал длъжността на първожрец. По време на империята се установява обичаят императорите да се обявяват и приемат за божествени. Боготворенето на владетеля е прието и в някои от варварските народи – праотецът е син на божество и/или притежава свръхестествена сила.

Ранното християнство е безразлично към държавата и нейното управление, не взема отношение към всички светски дела. С признаването на християнството и постепенното му налагане, църквата, призвана да бди над вярата, справедливостта, мира и морала, става посредник между управляващи и управлявани. След време, църквата, особено католическата, започва да се организира по подобие на държавата. Налага се догмата *всяка власт е от Бога*. Християнския владетел не е земен бог или син на божество, но е признат и приеман за Божи избраник. Закономерен следващ етап в отношенията църква-държава е налагането на господстващото положение на духовната власт над светската. Папата стои по-горе от всички светски владетели и определя кой и как да управлява. По този начин упражняването и реализирането на светската властта получават своята висша легитимност и оправдаване от Бог.

2. Патриархална теория

Тази теория обосновава властта на монарха, а от там и легитимирането на държавата, върху развитието на бащината власт. Първият баща – Адам, е бил и първия суверен, упражняващ върховна власт в семейството. От Адам властта се е предавала по наследство от баща на син. Предавана по този начин, тази абсолютна по своята същност власт, оправдава съществуването на държавата и дава легитимност на владетеля и неговото управление.

С възникването, развитието и приемането на схващането за договорното начало, отпадането на абсолютния монархизъм и развитието на принципите за естественото равенство, води до отричане на патриархалната теория.

3. Патримониална теория

Според тази теория държавата е *patrimonium* на владетеля, чиято власт се основава върху правото на собственост.⁷ Притежанието на територия става основа на политическата власт. Липсва разлика между частно и публично право. Владетелят не е получил властта си от народа, нито от държавата. Монархът и имал властта преди държавата и именно посредством властта той я създава.

Безусловното притежание на земя и богатства е свързано със съществуването на силни и независими хора, които са призвани да управляват.⁸

Патримониална обосноваване на държавата, в различните епохи от закономерното развитие на човешкото общество, дава легитимност и оправдаване на различни исторически форми през които минава държавоорганизираното общество.

4. Договорни теории

Договорната теория развита от представителите на естествено-правната школа дава индивидуалистично обосноваване на държавата. Мисията на държавата е да служи на интересите на индивида. Човекът се признава за носител на собствен разум и воля. Разумната природа на човека е основание да се направи и стъпка към преодоляване на средновековната схоластика. Светът се обявява за единен и познаваем. Това са двете тези, които изграждат фундамента на модерността като духовна ситуация на цивилизацията през XVIII-XX век.

Съгласно теорията за общественния договор първоначално хората живеят в едно естествено състояние. То е състояние на свобода. Хората не са обвързани помежду си, всеки разполага с присъщи по силата на своята природа естествени права-власт върху блага. Проекцията на тази власт се обуславя от физическата сила и мощ на всеки отделен индивид и тъй като хората в това отношение не са равни се пораждат конфликти, насилие, произвол. Така естествената свобода се оказва незащитена. Необходима се оказва една обща сила, която да стои над всички частни сили и да налага реда срещу произвола. Ето защо индивидите взаимно

⁷ Цит. Съч. Владикин, с.158 и сл.

⁸ Цит. Съч., Йелинек, с.145.

се споразумяват да се откажат сами да използват силата и я прехвърлят върху един нов субект, който учредяват по общо съгласие - държавата.

Идеята за общественния договор се представят различно от отделните автори. Според Томас Хобс в естественото си състояние индивидите са напълно свободни и равни. Състоянието на естествено правно равенство води до война на всички против всички. За да се премахне всеобщата война и да се осъществи мир, индивидите отстъпват част от естествените си права, без правото на живот и собственост, в полза на държавата. Това се извършва посредством взаимно съглашение и *обществения договор*. Според Джон Лок и Шарл Монтескьо индивидите запазват естествените си права като прехвърлят на държавата упражняването на сила за тяхната защита и поставят идеята за ограничаване намесата на държавата в частната сфера.

Според Жан Жак Русо чрез общественният договор човек губи естествената си свобода и неограниченото си право върху всичко, което иска, но получава в замяна гражданска свобода и собственост върху всичко, което притежава. В качеството си на граждани на държавата всички индивиди са равноправни, те са източник на държавната власт и подчинявайки се на нея като обща воля, всеки е свободен, защото се подчинява на себе си.

Независимо от нюансите тезата е една: държавата се създава от индивидите и съществува заради индивидите. Служебната роля на държавата в този план се свързва с позитивното право. Ролята на държавата е да замени закона на силата със силата на закона. Държавата служи на индивида като налага ред в обществените отношения и го охранява.

5. Корективни теории

Представителите на историческата школа изтъкват, че възникването на държавата, респективно държавотворния договор е произволна измислица. Държавата, според тях, възниква по пътя на еволюцията.

Етичната теория обосновава и легитимира държавата като една нравствена необходимост. Тяхното начало се поставя в древна Гърция. Според Аристотел държавата е създадена и съществува, за да осигури нравствен порядък на обществения живот на хората. Според Марсилиий Падуански държавата съществува, за да осигури на всички щастие. Щастливият живот е възможен само в държава в резултат на спокойствието и сигурността, които тя гарантира. Етичното обосноваване на държавата поддържат по-късно Кант и Хегел. Според Кант държавата е нравствена необходимост за съществуването на човека. От своя страна, Хегел дефинира държавата като образ на нравствената идея и априорно духовно начало за живота на човека.⁹

Психологичната теория оправдава държавата, като приема, че нейното признание се извършва в съзнанието на човека.¹⁰ Психологичната теория в съчетание с етичната теория оправдава държавата като разумно обоснована, призната от индивидите, защото е съобразена с тяхната природа и в същото време задоволява техния разум.

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

За да обоснове съществуването на държавата едно учение трябва да бъде пълно и всеобхватно. Необходимо е ученията за обосноваване на държавите да бъдат съчетани с ученията, които определят какви са целите на съществуване на държавите.

REFERENCES

- Balamezov, St., 1993, General doctrine of the state, Sofia. Sofi-R (**Оригинално заглавие:** Баламезов, Ст., 1993, Общо учение за държавата, София, Издателство: „Софи-Р“).
- Dachev, L., 2012., The state as an organization. -In: Collection scientific works of the University of Rousse 2012 (**Оригинално заглавие:** Дачев, Л. 2012. Държавата като организация. – Във: Сборник научни трудове на РУ, 2012, том 51, серия 7).

⁹ За повече вж. Цит. Съч. Йелинек, с.158.

¹⁰ Пак там, с.197

Dachev, L., 2001., Doctrine of the state, Sofiq, Svida (**Оригинално заглавие:** Дачев, Л. 2001. Учение за държавата, Издателство: „Свида“).

Jelinek, G., 1908, General doctrine of the state, Peterburg, Legal bookstore N.M. Martyanova (**Оригинално заглавие:** Еллинек Г, 1908, Общее учение о государстве, Ц. Петербург, Издателство: „Юридического книжного магазина Н.К. Мартынова“).

Kirov, St., 1930, General state law, Sofia (**Оригинално заглавие:** 1930, Киров, Ст., Общо държавно право, София).

Popoviliiev, M. 1900, Morality, state and law, Tarnovo (**Оригинално заглавие:** 1900, Поповилиев, М, Нравственост, държава и право, Търново).

Vladikin, L. 2000, General doctrine of the state, Sofia, Bulreal 2000 (**Оригинално заглавие:** 2000, Владикин, Л., Общо учение за държавата, София, Издателство: Булреал 2000).

The report signifies the results of the activities of project No. 2022-UF-01, financed by the Scientific Research Fund of the University of Ruse.